

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

Maurice Barrès : *Le Coeur des Femmes de France*. Extrait de la chronique de la grande guerre. Paris, 1928, 8° 263 l. — Barrès új könyve: újságcikkek, eszmefuttatások, háborús anekdoták gyűjteménye, amelyek mind az 1914—20. években keletkeztek és amelyeknek célja, hogy a németek alávalóságát és a franciáknak a háború éveiben megerősödött egységes és hazafias szellemét kimutassák. A megvetés hangja uralja a könyvet, kéréletlenül gyűlölet, amely jónak látja, hogy azt az elkeseredést, amellyel a háború éveiben az „envahisseur barbare”, a „race inférieure”-ről lehetett nyilatkozni, még 1928-ban is nyilvánosságra hozza. De miért az alig behegett sebekről beszélni és főleg miért még tovább gyűlöletet szítani? Azért, mert Barrès harcában, amelyet minden ellen folytat, ami német, — kezdve a germán irodalmi hatáson egészen a német világ-felfogás elvetéséig — a háború jelenti a nagy győzelmet. A kétszeres győzelmet: a francia szellem felújódását és a szellem erejének megtörését. „Si jamais l'action des morts sur les vivants apparut avec évidence, s'il fut à aucun moment permis de proclamer sur des tombes que ceux qui les remplissent sont les maîtres de la vie, c'est bien en parlant des héros qui brisèrent la force allemande, et à qui l'univers doit de n'être pas à cette heure germanisé. Les morts de la Marne sont les sauveurs du monde”. Másik tézise pedig: A háború = a francia hagyomány és szellem renaissance-a. „La guerre nous restitue neufs et simples... La plus vieille beauté française s'élançait de l'ombre... Les grandes heures de la bataille nous ont ranimés, nous ont ramenés à la nature vivante, à la vérité du fond de notre race”. (2. l.) Így Barrès szemében a háború beleolvad egy még nagyobb küzdelembe, amely a germán és francia faj szellemvilága között szakadatlanul folyik. És itt, amikor a francia faj győzelméről, a Corneille-i század hagyományainak életre-keltéséről van szó, itt kapcsolódik a nagy kérdésbe a kisebb kérdés, itt lett a francia nő lelkülete út a cél felé. Mert a nő érzi és valósítja meg — jobban, mint bárki — a vér sugallatát... Barrès, az ész, az akarat, az intelligencia győzelmének híve, nem ismer szükségszerű, lényeges különbséget a férfi és a nő heroizmusa között, — mint ahogy Corneille hősnőinek típusa sem különbözik a hősök típusától. Semmi sem bizonyítja jobban Barrès törekvéseinek a francia klasszicizmusmal való kapcsolatát, mint azok a tulajdonságok, amelyeket Barrès a háború francia asszonyaiban dicsőít és amelyek mind a 17. század eszmekörében gyökereznek; Racine-től kissé távol esnek, de annál mélyebb kapcsolatokat mutatnak Corneille-lyel és Mlle Montpensier-vel. Ezek a tulajdonságok: az individualizmus leküzdése, a kiváltképpen szociális erények, a heroikus felkészültség a tette, az érzelmek elnyomása, az értelem által uralt kiegyenlítettég, a „harmónia”. „Quelle simplicité, quel accord harmonieux entre le sentiment et la raison! Quelle mesure dans l'imagination! Je salue cette évidente supériorité du cœur, qui, le jour ou elle s'allie à la supériorité de l'intelligence, crée le génie français”. (84. l.) A századoktól formált és fegyelmezett francia szívet üdvözli Barrès a nőben, aki gyermekét a harctérre küldi. Bámulatja a szeretetben és fájdalomban tanúsított helytállást, a szenvedély szerénységének és mértékletességének hangját a francia nő háborús leveleiben. A „francia nő” szíve nem az ösztön szava, hanem a százados civilizációban kikristályosodott gondolat, amely egyben szeretet és értelem (amour et raison). Jeanne d'Arc dicsőítése foglalja le a könyv utolsó harmadát. Őt kívánná Barrès a francia nemzet egyesítésének központjává tenni. Benne látja a francia szellem legtisztább megnyilvánulását, amelyet élesen szembeállít a német Übermensch eszméjével. — Barrès új könyve, amelyet nagy munkájából: a *Chronique de la Grande Guerre*-ből állított össze és amellyel régi célját követi: ugyanattól gondolattól van áthatva, mely a *Culte du Moi*-t, a *Roman de l'Énergie nationale*-t diktálta és amely az *Action française* körét uralja.

(Szeged.)

Márer Erzsébet.

Orbók Attila és Terescsényi György: *A magas iskola*. Regény. Epest, 1928, 8° 330 l. — Egy regény, amit ketten írtak. Orbók Attila székely nemzetségből való unitárius. Megvan benne ennek a rendkívül szívós és modulációra különösképen alkalmas fajtának minden akadályt, gonoszságot lebró ener-

giája, önmagában való fanatikus hite és biztos meglátása a maga képességei határának és főleg a mesgyének, melyen haladva eljut a sikerig. A terep, amelyre Orbók Attila körülbelül húsz esztendő előtt első krokigyűjteményével lépett, az ötletesség birodalma. Éles, túlnyomó részben a szatira görbe tükrén, de sohasem a bántó durvaság tónusában megfigyelt és reprodukált emberi fonák-ságok, erkölcsi aberrációk apró képekben, majd az utolsó években rendkívül mesélő készséget mutató regénye adják Orbók Attila életművét. A legtipikusabban városi költő. Sok rokonság van közté és Heltai Jenő között, ironikus jelenség-látásban, frappáns ötletpazarlásban, de Orbókban kevesebb az érzelmesség. A

humor, amely Heltai Jenőnél elsősorban a Murger és Musset könnykacajos bohém-romantikáját és a francia diáknegyed kecses könnyedségét revelálja, Orbók Attilánál angol és amerikai humoristák hatása alatt keményebbé, élesebbé, inkább groteszkbe csapóvá alakult. Meglátszik rajta, hogy a világvárosnak szerelmese, Páris krónikása . . . A szerzőtárs, Terescsényi György, a szegedi tanyák szülötte, a buzaföldek televényében nevelődött, de földtelen katolikus magyar. Nehézkesebb, méltóságteljesebb, a jelenségek apróbb részleteibe hatolóbb, mint Orbók Attila. Különös érzéke van a magyar genre iránt és rokonságot mutat Tömörkény István „Kleinkunst“-jával. De Terescsényi György — művészetének nemes puritánsága mellett is — belátta, hogy a cselekménytelen, kizárólag a rö-göknek, vizeknek, az akciótlán jelenségeknek elemzésére szorítókozó rajzok, a

lázakkal, indulatokkal, válságokkal, egyszóval eseményekkel telített mai időkben nem köthetik le az olvasót s azért genre-képeit mesékkel, apró és nagy tragédiákkal és komédiákkal hozta közelebb hozzánk. Verseiben emelkedettség, tiszta, romlatlan, mindig magas ormókra néző eszmék szólnak hozzánk . . . E két divergáló egyéniség társulását úgy magyarázhatjuk, hogy mind a ketten Páris szerelmesei. Mind a ketten — a magyar sorstragédia-okozta érvényesülési nyomorúságban — felszívták Páris atmoszféráját, ahol a legégőbben és leglúktetőbben és talán legkegyetlenebbül száguld az élet és a gyönyörűség után való haláltánc és megegyeztek abban, hogy az érvényesülési küzdelem „magas iskolája” ez a gyönyörű bűnös város, ahol százezrek — a maguk környezetében talajt nem találó emberek — kitépett sarjakként keresik a boldogulásnak és az élvezésnek, a szépségnek és a mámoroknak stációit. Kertész János a *Magas Iskola* című regény hőse, közepes lehetőségű pesti bankfiú, akiben azonban törhetetlen, dacos élnivágyás és érvényesülni akarás lüktet és aki szomjasan sóvárog a pénz, az asszony, a város meghódítására. Mivel pedig a magyar lehetőségek legjobb esetben a bankjánál elérhető cégvezetői karrier ígéretével bíztatják, erőszakos gesztussal kiragadja magát a pesti környezetből, a pesti polgári boldogság kényelmes, langyos szürkéséget ígérő házassági kötelekeiből és egy nagy bűn látszatával terhelten Páris meghódítására indul, birtokba venni az „életörömet” és beletemetkezni a „mámor” karjaiba. Nem hátránya a regénynek, hogy fölismerhetni benne az írói rétegeket. Páris fényét, ragyogását, mámorát, derűjét, mindení kecsesen kigunyoló léhaságát nyilvánvalóan Orbók Attila öröktette meg. A földalatti Párist kegyetlenségével, brutalitásával, önzésével, léleketlenségével Terescsényi György mutatja be. Kertész János küzködései a száraz kenyérért, a zsúfolt azilumokban kicsikarható férőhelyért, a Gorkijra emlékeztető nyomor-jelenetek: csak a Terescsényi György személyes emlékeiből keletkezhettek. Kertész János rövid mámorból a legrettenetesebb inség örvényébe búvik. Alig részletezett, nem is teljesen megmotivált mese keretében járja végig a létért való küzdelem „magas iskoláját”. Közben drámai páthoszu fohászt küld a kegyetlen Párisból a szenvedő Magyarországnak. Ez a részlet az irredentizmus egyik legszebb himnusza. Kertész János, midőn szerencsésen megvívta az érvényesülési küzdelmet és megvetette lábát a világ fővárosában, a harc zsákmányait és kincseit Budapest oltárára helyezi . . . A drámainak indult mese megnyugvásos akkordjai Budapest falai között csendülnek meg. Itt ér nyugodt révbe a regény és hősnek nem is nevezhető aktora, Kertész János, akinek életútját a társszerzők — amint mondani szokás a hirlapi kritika zsargonjában — *bravuros* sikerrel ábrázolják . . .

(Budapest.)

h. b.

Szombathy Viktor: *Czirok Pista kalandor lesz avagy: Mozgalmas mozi tizenkét felvonásban szünet nélkül Czirok Istvánról, aki megirigyelte Tom Mix sorsát s amint a történet igazolja, méltó nyomdokaiba is lépett a cow-boy hősnek.* Berlin, 1928, 12° 126 l.

Pásztor Árpád: *Unt élet rabszolgáinak.* Budapest, é. n. 8° 73 l.

Georg Gábor: *Die Misanthropie Chamforts.* Berlin, 1928, 8° 92 l.

Szandtner Pál: *Jelentés a Szegeden működő m. kir. Ferencz József-tudományegyetem diákjóléti és diákvédelmi irodájának ötödik évi működéséről.* H. n., é. n. 8° 18 l.

A Magyar Nemzeti Múzeum Kiállításai, V. *Tíz év szerzeményei, 1919—1928.* Bpest, 1928, 8° 172 l.

Lám Frigyes: *Egy gyári polgár a reformkorszakban.* Győr, 1928, 8° 149 l.

Geszteleyi Nagy László: *Külkereskedelmi mérlegünk problémái, tekintettel a vámtarifa módosítására.* Bpest, 1928, 8° 55 l.

Mitrovics Gyula: *A magyar esztétikai irodalom története*. Debrecen, 1928, 8° 446 l. — Jó adattár. Annnyira teljes, hogy még Ruttkay György és Kenczler Hugó is fejezetet kaptak benne. Minek olyan cikkfőokról és dilettánsokról megemlékezni, akikről maga a tudós szerző is úgy ítél, hogy „közhelyek ismétlésénél” egyéb érdemük nem volt?

Székelykeresztúri Molnár Sándor: *Magyarország védőösszonya*. Bpest, 1928, 12° 28 l. — Jámbor szándékú, de igen gyöngye versek.

Századunk. 1928 okt. — Az 507. lapon Neonacionalizmus címmel idézetek Klebelsberg Kunó gr. könyvéből (v. ö. Széphalom, 1928 : 456).

Baumgarten Ferenc *irodalmi alapítvány alapító oklevele*. Bpest, 1928, 8° 16 l. — A kis nyomtatvány érdekes dokumentuma lesz a mai, politikától földült és mégis esztéta irodalmi korszaknak. Az alapítványnak nyilvánvalóan tendenciája van, mikor csak olyanokat definiál jutalmazásra, akik „minden vallási, faji és társadalmi előítéletektől mentesek”. Ezzel a megszorítással sem Zrinyi Miklós, sem Ady Endre nem kaphatták volna a Baumgarten-aranyakat . . . Kizáratik a jutalmazásból az az író is, „aki nemzetellenes tendenciát követ”. Ez megint kényes kérdés. Mert ez sok esetben mégis csak politikai mérlegelés dolga. Petőfi és Kosuth, akik ókonzervatív kortársaik szemében a nemzet végveszélybe döntői voltak és akik ugyancsak politizáltak, szintén kiestek volna a Baumgarten rostáján . . . Az oklevél stílusa a „szeretve bámult magyar költő” finom ízlésére vall: precieux irodalmiságba zárított stílus curialis, amely hol gyöngéden archaizál, hol meg a jogászi próza fontoskodó modorával játszik. Három aláírás olvasható a rendelkezések végén: Babits Mihály, Basch Loránt és Klebelsberg.

Sík Sándor: *Sarlós Boldogasszony*. Versek. Berlin, 1928, 8° 102 l.

Fuchs Jenő: *Valakinek, aki most indul*. Ének a szerelemtől. A Babits Mihály-Társaság kiadása. Debrecen, é. n. 8° 32 l.

Décsi Lajos: *Ferenczi Zoltán emlékezete*. Elnöki megnyitó beszéd a Magyar Irodalomtörténeti Társaság közgyűlésén. Bpest, 1928, 8° 13 l. — „Az irodalomtörténet sem zárkozhatik el a különböző szellemi áramlatok elől . . . A filozófia módszerének változása más tudományok fejlődésére és módszerére is befolyást gyakorol . . . Az irodalomtörténet filológiai módszere is olyan, hogy azt a szintetikus módszer sohasem nélkülözheti. A kettő kiegészítő egymást”.

Elemér Hantos: *Das Donauprobem in der mitteleuropäischen Wirtschaft*. Wien, 1928, 4° 22 l.

Vetés. A prágai magyar cserkészek kiadása a csehszlovákiai magyar cserkészcsapatok gombaszögi nagytáborának alkalmából. Szerk. Peéry Rezső Kézirat gyanánt. H. n., é. n., 2° 8 l. — „Az első vitatülés tárgya a modern magyar irodalom volt. A modern magyar irodalom nagy triász: Ady Endre, Móricz Zsigmond és Szabó Dezső zászlóként lobogott eddig is ennek a fiatalságnak az ajkán . . .”

Mály Ferenc: *Tanulmányok*. 1. A magyar és az olasz romantikáról. 2. Stravinsky Igor Oedipus Rex-e és az olasz melodráma. Szeged, 1928, 4° 21 l.

Mály Ferenc: *Petrarca hatása Kistalud Sándorra*. Szeged, 1928, 4° 22 l.

Czimer Károly: *A székelyek eredetéről*. Szeged, 1928, 12° 26 l.

The Rotarian. Published Monthly by Rotary International. New-York, 1928, 4. — Pacifista és antimilitarista folyóirat, gazdag illusztrációs anyaggal. (Itt említjük meg, hogy az Új Nemzedék az Osservatore Romano revokáló cikke alapján megcáfolta azt a híresztelést, hogy a Rotary-Club nem más, mint a szabdközművességnek egy új formája.)

Querschmitt. Berlin, 1928. — Ez az eleven berlini folyóirat egy, magyar irodalmi körökben eddig teljesen ismeretlen fiatalember, Táboray Pál tollából hosszabb cikket közöl, amely ismerteti a mai modern magyar irodalmat, még pedig a legszörnyűbb és legbántóbb egyoldalúsággal. Annnyira bántóan rossz és tájékozatlan ez a cikk, mintha egy száraz lexikális műveltségű pesti újságíró írta volna. Olyan írókról, akik a mai magyar irodalomban (nem akarunk neveket említeni), még a közepes színvonalon sem állhatnák meg a helyüket: felhasábotok ír, míg irodalmunk reprezentánsait, mint Juhász Gyula, Tóth Árpád, Szabó Lőrinc stb. éppen csak megemlíti cikkének végén, egy sereg név közé ékelve. Ezzel szemben Mécs Lászlót tartja a ma élő legnagyobb magyar lírikusnak — elfeledkezve Babits Mihályról, Juhász Gyuláról, Tóth Árpádról, Kosztolányiról és még egynéhány Mécsnél nagyobb tehetségű költőről. Távol áll tőlünk Mécs László költői jelentőségének lekicsinylése, de őszintén meg kell

mondanunk, hogy ő még — aki nem tudott eddig felszabadulni A d y hatása alól — nem az az egyéniség, akit ezekkel a nagy lírikusokkal együtt említhetnénk. Mécs László tehetsége vitán felül áll, de ő még mindig az a témaköltő, aki egyelőre bizonytalanul keresi a kifejezni akaró formákat és nyelvezetet. Ez eddig mégis a legkisebb baj, a szomorú dolog inkább az, hogy ez a Táborny-féle cikk megíródott és hogy ilyen kvalitású emberek tollából napvilágot láthatnak laikus ismertetések külföldi lapokban. Az ilyen cikkek csak árthatnak és semmiesetre sem használnak irodalmunknak. Annyi tehetséges magyar kritikuskunk és esztétikusunk van, — tenni kellene már valamit.

(Ujpest.)

Berda József.

Alexej Tolsztoj: *Péter cár naplója*. Három elbeszélés. Gyoma, 1928, 12° 114 l.

Budapest Székesfőváros Statisztikai és Közigazgatási Évkönyve. XVI. évf. 1928. Szerk. Illyefalvi I. Lajos. Bpest, 1928, 4° 1027 l.

Benedek Marcell: *Hamlet tanár úr*. Regény. Budapest, é. n. 8° 154 l.

Gulyás Pál: *Misztikus ünnepi asztal*. Bpest, 1928, 8° 136 l.

György Dezső: *Új arcú magyarok*. Versek. 1927. Berlin, 8° 109 l.

Sebesi Ernő: *A vihar elvonul*. Versek. 1928. H. n. (Prešov?), 8° 69 l.